

TAČKA VIII

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET

VIJEĆU

Odlukom Vijeća Filozofskog fakulteta, br. 01-2139 od 7.12.2020. godine, imenovana je Komisija za ocjenu magistarskog rada, pod naslovom ***Samoefikasnost nastavnika fizičkog vaspitanja u inkluzivnoj nastavi*** kandidata Igora Tomića.

U skladu sa članom 29, stav 1 Pravila studiranja na postdiplomskim studijama, Komisija podnosi sledeći

IZVJEŠTAJ

O MAGISTARSKOM RADU

KRATKI PRIKAZ RADA

Magistarski rad kandidata Igora Tomića, ***Samoefikasnost nastavnika fizičkog vaspitanja u inkluzivnoj nastavi***, napisan je na 104 strane, u *Times New Roman* fontu, prored 1,5. Rad je struktuiran u devet tematskih cjelina. U okviru prve tematske cjeline *Inkluzija i inkluzivno obrazovanje* detaljno je operacionalizovan koncept: Inkluzija i inkluzivno obrazovanje, Definisane pojma inkluzije sa aspekta pojedinih autora, Inkluzija – novi kurikularni koncept i Principi inkluzije, dok je u drugoj tematskoj cjelini *Razvoj inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja u obrazovanju u Crnoj Gori*, razrađen koncept: Organizacija i značaj uključivanja djece sa invaliditetom u redovnu nastavu, Uloga i značaj nastavnika u radu sa djecom sa invaliditetom, Prepreke za uključivanja djece sa invaliditetom u redovnu nastavu i Saradnja sa roditeljima u inkluzivnom obrazovanju. Treća cjelina, *Klasifikacija invaliditeta/oštećenja*, odnosi se na: Tjelesni/motorni/fizički invaliditet/oštećenje, Intelektualni invaliditet/oštećenje, Senzorni invaliditet- oštećenje vida, Senzorni invaliditet- oštećenje sluha i Ostali oblici invaliditeta/oštećenja/poremećaja. Dat je detaljan prikaz četvrte cjeline *Inkluzija u nastavi fizičkog vaspitanja*, kroz podnaslove: Temelji inkluzivne prakse u osnovnim školama, Nastavnik fizičkog vaspitanja u inkluzivnoj nastavi, Evaluacija mijenjanja, stavova o

inkluziji, Koristi od inkluzije sa aspekta djece, porodice, nastavnika i lokalne zajednice i Organizacioni oblici sportova osoba sa invaliditetom. *Pregled dosadašnjih istraživanja* je peta cjelina.

Nakon objedinjavanja teorijskog i metodološkog dijela rada kandidat je opsežno analizirao empirijsku evidenciju u okviru devetog poglavlja, pod nazivom, *Zaključak*.

Kandidat Igor Tomić je svoju teorijsku elaboraciju fokusirane problematike utemeljio u brojnim relevantnim izvorima i publikacijama (ukupno 105 jedinica) i primjereno odabranim i prikazanim elektronskim izvorima. Na kraju su prilozi, odnosno instrumenti, funkcionalno operacionalizovani i primijenjeni u ovom istraživanju.

U teorijskom dijelu rada kandidat Tomić, navodi da je u najširem smislu, inkluzija proces u kome se pojedinac posmatra kao dio neke cjeline a sa druge strane, inkluzija u užem smislu definiše inkluzivno obrazovanje, tj. aktivnost pojedinca i društva kroz proces učenja (ovaj proces se ne odnosi samo na obrazovni sistem, već i na spontano učenje, učenje samospoznajom i samovaspitanjem). Najuza definicija inkluzije podrazumijeva proces uključivanja djece sa smetnjama u razvoju u redovne škole i društveni život u cjelini (Suzić, 2008).

Kandidat Igor Tomić daje poseban osvrt na raznovrsnost kod raznih autora kada je riječ o definiciji inkluzije . Neki autori smatraju inkluziju kao proces u kome zajedno učestvuju djeca sa smetnjama u razvoju i djeca tipičnog razvoja (Avramidis & Norwich, 2002; Begeny & Martens, 2007). Nadogradnja ovih mišljenja ide u ekstrem gdje neki autori smatraju da potpuna inkluzija podrazumijeva da su uključena djeca „potpuni i aktivni dio života redovne škole, da su vrednovani kao članovi školske zajednice, kao i da su posmatrana kao njeni integralni članovi (Farrell, 2000). Mitchell (2014) smatra da najšire prihvaćena definicija inkluzivnog obrazovanja je ona koja podrazumijeva da su učenici sa „posebnim obrazovnim potrebama“ ravnopravni članovi škola , te da pohađaju razrede koji su u skladu sa njihovim uzrastom, uz odgovarajuću dodatnu pomoć i uslugu podrške. Inkluzija podrazumijeva organizaciju obrazovanja na takav način da bude po mjeri svakog djeteta, bez obzira na sposobnost, talenat, ometenost..., kao i da obezbijedi da svako dijete u obrazovnom procesu bude dio zajednice (Brojčin, 2013). Generalno, dolazi se do spoznaje filozofije inkluzije, a to je da se ona ne bavi samo obrazovanjem, već razmatra uspješno uključivanje pojedinca u društvo (Flem & Keller, 2000)

U drugom dijelu rada rada, pod nazivom *Istraživački dio*, kandidat Igor Tomić razvija metodološki koncept rada kroz cjelishodno projektovani cilj i zadatke, a potom i logično, detaljno operacionalizovane hipoteze i navodi: Problem i predmet istraživanja, Cilj i zadaci istraživanja i Istraživačke hipoteze.

Mnoga ciljana istraživanja u obrazovanju pokazuju da je šaroliko predznanje o inkluziji, odn. da je prisutna nejednakost o teorijskom predznanju o inkluzivnoj nastavi. U predškolskom obrazovanju, vaspitači u ciljanim studijama su pokazali da imaju skromno predznanje o inkluziji (Dimitrova-Radojičić et al., 2014). Učitelji u Crnoj Gori, još uvijek veoma prisutnom tradicionalnom obrazovanju, (uglavnom) isključuju djecu sa teškoćama u razvoju iz fizičkog vaspitanja, dok je u inkluzivnom obrazovanju situacija znatno bolja (Eminović et al., 2009). Svršeni studenti fizičkog vaspitanja tek u višim razredima osnovne škole imaju pravo da drže nastavu, pa samim tim i da je sprovode u inkluzivnoj formi.

Problem ovog istraživanja je da se istraži nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u inkluzivnoj nastavi u odnosu na invaliditet učenika, regiju države gdje se nastava izvodi, pol, radni staž i inicijalnu obuku nastavnika. Predmet ovog istraživanja je samoeфикаsnost nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola u inkluzivnoj nastavi u Crnoj Gori.

Na osnovu predmeta i problema istraživanja proizilaze ciljevi i zadaci istraživanja. Glavni cilj istraživanja je da se utvrdi samoeфикаsnost nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u inkluzivnoj nastavi. Posebni ciljevi istraživanja se odnose na razliku u nivou samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u inkluzivnoj nastavi u odnosu na regiju u kojoj žive i izvode nastavu, invaliditet učenika, pol, inicijalnu obuku i radni staž.

Zadaci istraživanja se odnose na operativno sprovođenje ciljeva istraživanja:

1. Utvrditi nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u inkluzivnoj nastavi.
2. Utvrditi nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u inkluzivnoj nastavi u odnosu na regiju Crne Gore.
3. Utvrditi nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u odnosu na invaliditet.
4. Utvrditi nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u odnosu na pol.
5. Utvrditi nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u odnosu na dužinu staža.
6. Utvrditi nivo samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja osnovnih škola Crne Gore u odnosu na inicijalnu obuku.
7. Sakupiti, sistematizovati, obraditi, interpretirati i diskutovati dobijene podatke.
8. Donijeti odgovarajuće zaključke

Istraživačke hipoteze

Na osnovu predmeta, problema, cilja i zadataka istraživanja proizilaze sljedeće hipoteze istraživanja:

H1 - Postoji statistički značajna razlika u nivou samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na regiju Crne Gore.

H1.1 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja Sjeverne i Centralne regije.

H1.2 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja Sjeverne i Južne regije.

H1.3 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja Centralne i Južne regije.

H2 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na vrstu invaliditeta u Crnoj Gori.

H2.1 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na intelektualni i fizički invaliditet u Crnoj Gori.

H2.2 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na intelektualni i senzorni invaliditet u Crnoj Gori.

H2.3 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na fizički i senzorni invaliditet u Crnoj Gori.

H3 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na pol u Crnoj Gori.

H4 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na dužinu radnog staža u Crnoj Gori.

H5 - Postoji statistički značajna razlika u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na inicijalnu obuku u Crnoj Gori.

Procjena samoeфикаsnosti se вршила upitnikom „Situaciona samoeфикаsnost i inkluzija učenika sa invaliditetom u fizičkom vaspitanju“ („Situational-specific Self-Efficacy and Physical Educators Scale“) koji je razvijen i valorizovan od strane Block, Hutzler, Barak & Klavina (2013). Verzija na našem jeziku je validizirana i korišćena u istraživanju Jovanović, Kudláček, Block & Đorđević (2014). Upitnik počinje opštim uputstvima, objašnjenjem teorije samoeфикаsnosti i primjerima zakorišćenje tablice ocenjivanja prilikom davanja odgovora. Istraživanje se sastoji iz četiri dijela. Prvi dio se sastoji od opisa pitanja vezanih za prilagođavanje učenika sa intelektualnim invaliditetom koji pohađaju časove fizičkog vaspitanja (11 pitanja); drugi dio na učenike sa fizičkim invaliditetom (12 pitanja); treći dio na učenike sa oštećenjem vida (10 pitanja); dok se četvrti dio odnosi na demografska pitanja. Ocjene koje se daju za svako pitanje su od 1 (bez samopouzdanja) do 5 (potpuno samopouzdanje).

Populacija ispitanika su nastavnici fizičkog vaspitanja zaposleni u osnovnim školama na cjelokupnoj teritoriji Crne Gore. Uzorak ispitanika je činilo 173 nastavnika fizičkog vaspitanja iz osnovnih škola u tri regije Crne Gore: sjeverne (Pljevlja, Žabljak, Bijelo Polje, Berane, Mojkovac, Kolašin, Rožale, Plav, Gusinje) (n=56), centralne (Podgorica, Danilovgrad, Nikšić, Cetinje) (n=68) i južne (Ulcinj, Bar, Budva, Tivat, Kotor, Herceg Novi) (n=49).

U dijelu Rezultati istraživanja, kandidat Tomić navodi da ovo istraživanje je generalno pokazalo, istina ne u svim varijablama/odgovorima statistički značajno, da postoji značajna razlika između samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja Centralne regije u odnosu na kolege iz ostala dva dijela Crne Gore (Sjeverne regije i Južne regije) prema inkluziji učenika sa tri različite vrste invaliditeta u nastavu. Ova pojava djeluje iznenađujuće, ako se zna da je zajedničko za cjelokupni uzorak ispitanika (n=173) da nisu imali inicijalnu obuku iz oblasti inkluzije tokom univerzitetskog formalnog školovanja, da su svoje univerzitetsko znanje stekli iz istih institucija ili sličnih (gotovo identičnih programa, u sredinama i državama sličnog/istog mentaliteta).

Dobijeni rezultati ponegdje pokazuju mjestimične statistički značajne razlike u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja različitih regiona Crne Gore u pogledu na inkluziju učenika sa invaliditetom u nastavu. Konkretno, nastavnici Centralne regije Crne Gore ispoljavaju najviši stepen samoeфикаsnosti. Međutim, kada se posmatra cjelokupni uzorak nastavnika fizičkog vaspitanja ne može se locirati da postoji razlika u samoeфикаsnosti prema invaliditetima učenika. Gledajući na cjelokupan uzorak, locira se diskretno niža samoeфикаsnost nastavnika fizičkog vaspitanja prema inkluziji učenika sa oštećenjem vida, bez statističkog značaja. To se razlikuje od drugih komparativnih istraživanja koja pokazuju da je samoeфикаsnost najmanja prema učenicima sa intelektualnim invaliditetom, a posebno autističnim spektrom poremećaja (Gómez-Marí, Sanz-Cervera, & Tárraga-Mínguez, 2021), što polazi od činjenice da se malo zna o toj vrsti invaliditeta/oštećenja/poremećaja, ali i prethodnog obrazovanja i iskustva u kontaktu sa učenicima tih grupa (Jury, Perrin, Desombre, & Rohmer, 2021).

Iako postoje mjestimične statistički značajne, međuregionalne razlike u procjeni samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u odnosu na inkluziju u nastavi učenika sa različitim vrstama invaliditeta nastavnici Centralne regije Crne Gore ispoljavaju najviši stepen samoeфикаsnosti. Ovo istraživanje je uključivalo ukupno 173 ispitanika, 128 muškog i 45 ženskog pola. Nije pronađena razlika u nivou samoeфикаsnosti između nastavnika fizičkog vaspitanja Crne Gore muškog i ženskog pola u radu sa učenicima sa intelektualnim i fizičkim invaliditetom.

Kandidat Tomić, u *Zaključku* lijepo navodi da značaj ovog istraživanja leži u činjenici da je ovo prva naučna informacija o stanju nivoa samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja u osnovnoj školi (i uopšte pedagoga fizičkog vaspitanja od predškolskog do univerzitetskog nivoa obrazovanja) prema inkluziji u nastavi učenika sa invaliditetom u Crnoj Gori. Ovo istraživanje je značajno za pedagošku praksu Crne Gore, jer su se dobile informacije o samoeфикаsnosti nastavnika fizičkog vaspitanja prema inkluzivnoj nastavi u odnosu na regiju u kojoj nastavnici žive i rade, u odnosu na invaliditet djece u nastavi, te pol, radni staž i inicijalnu obuku.

ZAVRŠNA OCJENA RADA

Imajući u vidu navedenu argumentaciju koja svjedoči o kvalitetu, relevantnosti, svrsishodnosti, inovativnosti magistarskog rada kandidata Igora Tomića, na temu koja je izuzetno aktuelna i značajna, Komisija je pozitivno ocijenila rad, te predlaže Vijeću Filozofskog fakulteta da usvoji Izvještaj i odobri javnu odbranu magistarske teze, pod nazivom: *Samoeфикаsnost nastavnika fizičkog vaspitanja u inkluzivnoj nastavi.*

KOMISIJA

Prof.dr Tatjana Novović, predsjednica

Tatjana Novović

Prof.dr Nada Šakotić, mentorka

Nada Šakotić

Prof.dr Rašid Hadžić, član

Rašid Hadžić

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO:	17.01.2022.		
ORG. JED.	BRČJ	PRIOLOG	VRJEDNOST
01	83		

PREDLOG ODLUKE –Tačka 8/1

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj:

Nikšić,

Na osnovu člana 22 stav 2 Pravila studiranja na postdiplomskim studijama Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici 02.02.2022. godine, donijelo

O D L U K U

I

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu magistarskog rada **Samoefikasnost nastavnika fizičkog vaspitanja u inkluzivnoj nastavi** Igora Tomića, studenta magistarskih studija Studijskog programa za inkluziju na Filozofskom fakultetu.

II

Komisija iz stava I ove Odluke će u skladu sa Pravilima studiranja na master studijama organizovati odbranu predmetnog master rada.

DEKANKA

Dostaviti:

- Članovima komisije
- Uz Zapisnik sa Vijeća Fakulteta
- a/a

Prof. dr Tatjana Novović

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA

Komisija za ocjenu magistarskog rada Danijele Bokan

Usklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada

I Z V J E Š T A J

Danijela Bokan, student postdiplomskih studija Studijskog programa za pedagogiju na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, uradila je magistarski rad na temu „*Usklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada*”. Tema ovog rada je odobrena na sjednici Nastavno-naučnog vijeća Filozofskog fakulteta (17.06.2015. godine), a prije toga je odabrana komisija za ocjenu podobnosti teme (08.04.2015. godine), u sastavu: prof. dr Vučina Zorić, mentor, Filozofski fakultet, Nikšić, prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet, Nikšić, i doc. dr Biljana Maslovarić, Filozofski fakultet, Nikšić. Kandidatkinja je sa uspjehom položila ispite predviđene nastavnim planom i programom magistarskih studija za pedagogiju. Nakon temeljnog pregleda rada, Komisija podnosi Vijeću sledeći izvještaj.

U prvom dijelu magistarskog rada, u okviru teorijskih razmatranja, kandidatkinja je istražila i predstavila viđenja pojma rada i podjelu rada, pri čemu je analizirala istorijsko-hronološke klasifikacije rada, rad u kontekstu sociološke discipline Socijologija rada, stavove Ogista Konta, Emila Dirkema, Maksa Vebera, a posebno višedimenzionalnu klasifikaciju vrsta rada Slobodana Vukićevića. Proučeni su i pojedini segmenti odnosa između rada i obrazovanja. Rad se posmatra kao osnovna ljudska potreba koja ujedno omogućava egzistenciju, dok je humanizaciju i unapređenje procesa rada moguće izvesti samo uz posjedovanje kvalitetno osposobljenih, obrazovanih osoba. Time se bezuslovno dovode u vezu dva pojma međusobno uslovljena i zavisna – rad i obrazovanje. Uz navedeno, razmotrena je suština i međusobni odnos

između koncepata cjeloživotnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja. Takođe, kandidatkinja je analizirala i samu naučnu disciplinu Ekonomika obrazovanja, a u tom kontekstu posebno i materijalni, ljudski i finansijski resursi u obrazovanju. Razmotreno je i pitanje odnosa povećanja nivoa obrazovanja zaposlenih, njihove interakcije sa tehnološkim dostignućima, te podizanje nivoa produktivnosti zaposlenog i povećanja finasijske dobiti pojedinca, odnosno većeg stepena društvenog napretka i ekonomije jedne zemlje.

Istraženi su i pojam i karakteristike obrazovanja, važni procesi poput internacionalizacije, integracije, informatizacije, individualizacije, intelektualizacije, inovacija i interakcija, te odnos obrazovanja i učenja. U svrhu potpunije slike i dubljeg razumijevanja obrazovanja istaknuti su i analizirani procesi demokratizacije, tolerancije i multikulturalnosti. Kritički su preispitani i raznovrsni pokušaji u cilju poboljšanja kvaliteta obrazovanja, kao što su korigovanje kurikuluma, inovacije u nastavi, profesionalni razvoj nastavnika, itd. Kroz predstavljanje i analizu strukture obrazovnog i školskog sistema u Crnoj Gori, razmotrena su i pitanja poslednje reforme školstva i aktuelnih zakonska rješenja, te u tom kontekstu i njihove usmjerenosti ka poboljšanju položaja pojedinca na tržištu rada i fleksibilnosti sistema baziranog na ishodima učenja. Pritom, istraženi su glavni segmenti i nadležnosti ključnih institucija odgovornih za funkcionisanje obrazovnog i školskog sistema kao što su Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje, Ispitni centar i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Kandidatkinja je potom u svom radu, a na osnovama istraživanja najbitnijih elemenata, teorija i karakteristika rada i obrazovanja, svoju pažnju fokusirala na pitanje tržišta rada. Posebno su istaknute i predstavljene specifičnosti tržišta rada za razliku od drugih tržišta (segmentiranost, problem standardizacije radnika, kontinuiranost odnosa prema zaposlenosti, inferiorna pozicija prema pregovorima, nepostojanje „Sabirnog centra“, itd.). Analizom i upoređivanjem različitih tržišta rada došlo se do zaključka da ukoliko želimo da odredimo i opišemo određeno tržište rada u obzir moramo uzeti više fenomena koji ga uslovljavaju i definišu, te su i opisani i proučeni: zastarijevanje znanja, vertikalno neslaganje, horizontalno neslaganje, višak/ manjak kvalifikacija, veći/niži stepen vještina, fenomen diplome. Kandidatkinja je predstavila i istražila brojne teorije i shvatanja tržišta rada, kao što su ona od strane neoklasičara, kenzijanaca, teorije dualnog tržišta rada, konture nadnica, efikasne nadnice, Vita teorija, itd.

U kontekstu razmatranja fenomena rada razmotreni su problemi i pitanja tehnike, a posebno ljudskih resursa, u svijetu i Crnoj Gori, u sklopu formalnog i neformalnog obrazovanja,

i tako dalje. Pritom, prezentovan je i analiziran Crnogorski okvir kvalifikacija, njegovi nivoi, podjela prema sektorima, pozicija i povezanost sa obrazovnim politikama u EU, koncept standardizacije, relacije sa ishodima učenja i slično.

U drugom dijelu rada izložen je metodološki konceptualni okvir, koji je operacionalizovan kroz postavljene zadatke i njima odgovarajuće istraživačke hipoteze. Kandidatkinja je detaljno ispitala da li i u kojoj mjeri postoji usklađenost između obrazovnog sistema i realnih potreba tržišta rada u Crnoj Gori. U tom cilju su detaljno sagledane ključne dimenzije navedene problematike, odnosno provjerene istraživačke hipoteze u skladu sa zadacima istraživanja: da li postoji usklađenost između aktuelnih obrazovnih profila srednjeg stručnog obrazovanja i realnih potreba tržišta rada u Crnoj Gori; da li srednje stručno obrazovanje ima formiran sistem i mehanizam po kojem na kontinuiran, uspješan način i kroz saradnički odnos usklađuje svoje obrazovne profile sa realnim potrebama tržišta rada u Crnoj Gori; da li postoji dovoljna usklađenost između studijskih programa visokog obrazovanja i realnih potreba tržišta rada u Crnoj Gori; da li visoko obrazovanje dovoljno prati potrebe tržišta rada prilikom kreiranja budućih profila koji se nude; da li državne institucije koje se bave kreiranjem obrazovne politike usklađuju u potrebnoj mjeri ponudu obrazovnih profila sa potrebama tržišta rada; da li su učenici završnih razreda srednjih škola dovoljno dobro upoznati sa trenutnim stanjem i potrebama tržišta rada; te da li su studenti završne studijske godine dovoljno dobro upoznati su sa trenutnim stanjem i potrebama tržišta rada.

U prvom dijelu empirijskog istraživanja učestvovali su nadležni kreatori i realizatori obrazovne politike u Crnoj Gori u pogledu odabira i strukturiranja obrazovnih profila u srednjim stručnim školama i visokom obrazovanju: nadležno ministarstvo, Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje, kao i direktori škola (4+6); a potom sprovedena je analiza tržišta rada u Crnoj Gori; te su u posebnim anketama učestvovali učenici i studenti kao ispitanici (120 učenika gimnazije, 150 učenika stručnih škola IV stepena i 60 učenika stručnih škola III stepena – ukupno 330 učenika; i 70 studenata - 40 sa državnih i 30 sa privatnih fakulteta) iz sve tri regije Crne Gore, i to iz sljedećih gradova: Cetinje, Nikšić, Podgorica, Bar, Herceg-Novi, Berane i Bijelo Polje. Primjenjujući dominantno deskriptivnu metodu u istraživačkoj proceduri, kandidatkinja je, u okviru istraživačkih tehnika analize sadržaja, anketiranja i intervjuisanja, kao instrumente koristila anketni upitnik i intervju.

U okviru kvalitativnog (desk) istraživanja analizirani su najznačajniji strateški dokumenti iz oblasti obrazovanja u Crnoj Gori, i to na svim nivoima, kao i stanje na crnogorskom tržištu rada, a analiza je rađena u odnosu na starosnu, polnu i obrazovnu strukturu. Došlo se do saznanja da se tipične manifestacije strukturalne neusklađenosti ponude i potražnje ogledaju u sledećem:

- postoji potražnja za radnom snagom u određenim profilima i sa određenim vještinama, ali obrazovni sistem ne stvara dovoljno takvih profila, prvenstveno zbog nedostatka interesovanja učenika za ta područja;
- postoji potražnja za radnom snagom u određenim profilima i sa određenim vještinama i dovoljna ponuda istih na tržištu rada, ali slobodna radna mjesta ostaju nepopunjena. Tipičan je primjer kod sezonskog zapošljavanja, posebno u ljetnoj sezoni, kada kvalifikovani radnici iz različitih razloga ne apliciraju za određeni posao (potencijalno neformalno zapošljavanje, strah od gubitka socijalnih naknada, neprivlačni uslovi za rad itd.), što rezultira u značajnom obimu sezonskim zapošljavanjem stranih radnika;
- postoji ponuda određenih profila vještina, ali nije dovoljna potražnja radne snage za te profile.

Empirijsko istraživanje je pokazalo opravdanost i gotovo u potpunosti potvrdilo posebne hipoteze i samu opštu hipotezu, odnosno, da sistemi stručnog i visokog obrazovanja nedovoljno prate stanje na tržištu rada u Crnoj Gori, odnosno između njih ne postoji usklađenost na zadovoljavajućem nivou.

Ukratko, istraživanjem se došlo do sledećih zaključaka:

1. Na osnovu analize stavova predstavnika obrazovnih institucija, podataka kojima raspolažu predstavnici nadležnih relevantnih institucija, ali i samog stanja na tržištu rada, te učenika i studenata, došlo se do zaključka da su posebne hipoteze H1 (postoji nedovoljna usklađenost između aktuelnih obrazovnih profila srednjeg stručnog obrazovanja i realnih potreba tržišta rada u Crnoj Gori), H2 (srednje stručno obrazovanje nema formiran sistem i mehanizam po kojem na kontinuiran, uspješan način i kroz saradnički odnos usklađuje svoje obrazovne profile sa realnim potrebama tržišta rada u Crnoj Gori), H3 (postoji nedovoljna usklađenost između studijskih programa visokog obrazovanja i realnih potreba tržišta rada u Crnoj Gori), H4 (visoko obrazovanje nedovoljno prati potrebe tržišta rada prilikom kreiranja budućih profila koji se nude) i H5 (državne institucije koje se bave kreiranjem obrazovne politike ne usklađuju u potrebnoj

mjeri ponudu obrazovnih profila sa potrebama tržišta rada) potpuno potvrđene, i pored činjenice da su svi ispitanici svjesni da postoji evidentna višestruka potreba za većim stepenom usklađenosti sa tržištem rada.

2. Kada je u pitanju izbor od strane učenika u trenutku kada su upisivali srednju školu samo 13% ispitanika je uzelo u obzir kretanja na tržištu rada, što potkrepljuje i podatak da učenici ne vode dovoljno računa o kretanjima i predviđanjima tržišta rada prilikom izbora srednje škole - čak 53% ispitanika. U pogledu problema koliko srednjoškolci vode računa o stanju na tržištu rada prilikom izbora fakulteta došli smo do rezultata da je čak 85% njih imalo u vidu makar i djelimično stanje na crnogorskom tržištu rada. Poređenjem pojedinih rezultata potvrđuje se hipoteza da se u srednjim školama prate dešavanja na tržištu rada i uzročno-posledično dolazi do saradnje sa nadležnim institucijama. U zavisnosti od tih procesa, ali i od sklonosti učenika, u školama se vrše savjetovanja o izboru fakulteta. Došli smo i do zaključka da su srednjoškolci upoznati sa stanjem na tržištu rada, ali da ne poklanjaju dovoljno značaja podacima koje dobijaju. Dakle, imajući u vidu prethodno izvedene zaključke, opravdano je tvrditi, da je hipoteza H6, a koja glasi: *Pretpostavlja se učenici završnih razreda srednjih škola nijesu dovoljno upoznati sa trenutnim stanjem i potrebama tržišta rada*, djelimično potvrđena.
3. Sumiranjem dobijenih podataka i analizom upitnika koje su popunjavali studenti završnih godina i učenici završnih godina srednjih škola možemo zaključiti da su hipoteze H6 i H7 djelimično potvrđene. Takođe, u upitnicima su sadržana i pitanja koja nijesu u direktnoj vezi sa postavljenim hipotezama, ali pomažu u sagledavanju realne slike u obrazovnom sistemu u pogledu istraživanih pitanja. Na osnovu dobijenih podataka opravdano je tvrditi da je hipoteza H7, a koja polazi od pretpostavke da su *studenti završne studijske godine upoznati su sa trenutnim stanjem i potrebama tržišta rada*, djelimično potvrđena.

Dobijeni podaci pokazuju i da, indikatori neusklađenosti govore da su evidentni problemi prilikom direktnog izlaska na tržište (posebno nakon završene srednje škole) kao i prilikom prelaska u status zaposlenja iz statusa nezaposlenosti ili neaktivnosti u zaposlenje. Ovakva pojava jednim dijelom može biti objašnjena stepenom usvojenih vještina i znanja za koje postoji potražnja. Stope nezaposlenosti i neaktivnosti u Crnoj Gori i dalje su relativno visoke. Važno je istaći i to da postoji viši stepen prekvalifikacije među visokoobrazovanim nego među licima sa obrazovanjem IV stepena i nižim. Na tržištu rada prevladavaju ljudi sa stručnim obrazovanjem u

poređenju sa populacijom bez stručnog obrazovanja. Kao paradoks, evidentna je i potražnja upravo za zanimanjima čije se kvalifikacije stiču upravo u stručnim školama.

Kandidatkinja je na osnovu dobijenih rezultata u istraživanju, a u kontekstu preporuka za dalji razvoj i unapređenje politika, sugerisala da je neophodno formirati centre za karijernu orijentaciju na svim nivoima obrazovanja koji će pružati stručnu i psihološku podršku novim kadrovima na tržištu rada, ali i onim koji su već izvjesni period u njemu. Posebnu pažnju treba posvetiti školskim timovima za karijernu orijentaciju i obezbijediti sistem podrške, kako bi se što preciznije odredio profil učenika i usmjerio se ka odgovarajućim zanimanjima na tržištu rada. Takođe, jedna od preporuka je i formiranje savremenog funkcionalnog servisa ili centra koji će se baviti isključivo pružanjem usluga zaposlenima u prosvjeti, u smislu obezbjeđivanja kvalitetnih obuka i stručnog usavršavanja nastavnika koji su već u obrazovnom sistemu, ali i budućih nastavnika pripremajući ih na kvalitetan način sa onim što će ih čekati u praksi. Ovdje se prije svega misli buduće studente i studente pedagoških smjerova na fakultetima, kao i na predstavnike ostalih profila koji će raditi u školi (pravnici, ekonomisti, turizmolozi, itd.). Time bi u samoj nastavi obezbijedili kvalitet dok bi istovremeno podigli značaj nastavničkoj profesiji i poboljšanju položaja nastavnika u društvu. Takođe, evidentno je da postoji određeni nivo saradnje između institucija koje se primarno bave obrazovanjem i drugih nadležnih institucija, međutim ne postoji u dovoljnom stepenu sinhronizacija planiranih aktivnosti. Ukoliko bi se aktivnosti sinhronizovale i realizovale po unaprijed utvrđenom zajedničkom rasporedu, doprinijelo bi se ostvarivanju boljih i konkretnijih rezultata na osnovu kojih bi puno lakše i preciznije mogli mjeriti ono što je urađeno u sferi obrazovanja, monitoring dobijenih rezultata bi bio jednostavniji i transparentniji, dok bi se sam obrazovni sistem otvorio ka ostalim sistemima u cilju jačeg povezivanja i kontrole međusobnog uticaja, kao što je na primjer međusobni uticaj ovog sistema i tržišta rada.

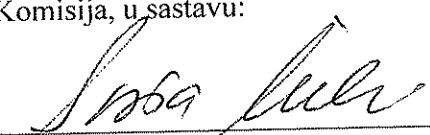
Magistarski rad Danijele Bokan je pokazao u velikom stepenu analitičnost i duboko promišljanje na temu usklađenosti obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada u Crnoj Gori. Smatramo da magistarski rad predstavlja značajan doprinos istraživanju teme rada i ostvaruje cilj unapređivanja obrazovne politike i vaspitno-obrazovnog rada, te da se dobijeni rezultati mogu koristiti kao osnov za dalja istraživanja u ovoj kompleksnoj oblasti.

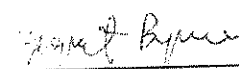
Na osnovu iznijetog, Komisija konstatuje da magistarski rad kandidatkinje Danijele Bokan, na temu: „*Usklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada*”, ispunjava

normative koji važe za magistarske teze, te stoga predlaže Nastavno-naučnom vijeću Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore da odobri usmenu odbranu ovog rada.

Nikšić, 17. januar 2021. god.

Komisija, u sastavu:

Prof. Dr Saša Milić, predsjednik Komisije
Filozofski fakultet Nikšić

Prof. dr Vučina Zorić, mentor
Filozofski fakultet Nikšić

Doc. dr Biljana Maslovarić, član
Filozofski fakultet Nikšić

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMJENO: 17.01.2022.			
ORG. JED.	BROJ	PRILOG	VRUJEDNOST
01	92		

PREDLOG ODLUKE –Tačka 8/2

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj:

Nikšić,

Na osnovu člana 22 stav 2 Pravila studiranja na postdiplomskim studijama Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici 02.02.2022. godine, donijelo

O D L U K U

I

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu magistarskog rada **Usklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada** Danijele Bokan, studentkinje magistarskih studija Studijskog programa za obrazovnu politiku na Filozofskom fakultetu.

II

Komisija iz stava I ove Odluke će u skladu sa Pravilima studiranja na master studijama organizovati odbranu predmetnog master rada.

DEKANKA

Dostaviti:

- Članovima komisije
- Uz Zapisnik sa Vijeća Fakulteta
- a/a

Prof. dr Tatjana Novović

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET

VIJEĆU

Odlukom Vijeća Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore komsija u sastavu prof. dr Lidija Vujačić (predsjednik), doc. dr Vuk Vuković (član) i prof. dr Dijana Vučković (član) imenovana je za ocjenu magistarskog rada *Srednjoškolci i internet – Odrastanje u cyber svijetu u funkciji formiranja identiteta* kandidata Denisa Martinovića.

U skladu sa 24, stav 1, Pravila studiranja na postdiplomskim studijama, podnosi sledeći

IZVJEŠTAJ

Osnovni podaci o kandidatu

Kandidat Denis Martinović je rođen 4. jula 1986. godine u Bijelom Polju, a živi i radi u Podgorici. Po osnovnom obrazovanju je psiholog (Univerzitet u Novom Pazaru, Fakultet humanističkih nauka, smjer Psihologija). Psihološko znanje i komunikološke vještine u radu su djecom su ga preporučile i za prvo radno iskustvo u JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju »Tisa« (Bijelo Polje), potom u Medresi »Mehmed Fatih«, (Podgorica), a aktuelni posao mu je u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore (Podgorica).

Denis Martinović je učestvovao na nekoliko konferencija i seminara u zemlji i regionu i stekao nekoliko stručnih sertifikata iz svoje oblasti. Posebno interesovanje ima za rad sa adolescentima što je uticalo i na odabir teme magistarskog rada.

Osnovni podaci o magistarskom radu

Predmet magistarskog rada *Srednjoškolci i internet – Odrastanje u cyber svijetu u funkciji formiranja identiteta* studenta Denisa Martinovića je povezanost, odnosno moguća uslovljenost između različitih bihevijoralnih obrazaca u virtuelnom svijetu i formiranja identiteta u realnom životu. Tema koju je kandidat obradio je vrlo aktualna i primjenljiva ne samo za sociopsihološku, već i za širu kulturološku analizu, budući da civilizacijski trenutak u kojem živimo otvara, upravo, brojna pitanja vezana za socijalizaciju i formiranje identiteta u visokotehnologizovanoj, medijskoj, virtuelnoj kulturi. Stoga je, oslanjajući se na odabrane teorijske pristupe i metodološki utemeljeno, kandidat Martinović naročito problematizovao *cyber* supkulturu u okviru odabrane ciljne grupe – srednjoškolaca koji su ujedno i njeni konzumenti, ali i svojevrsni kreatori. Preciznije, predmet rada je istraživanje odnosa između statusa i konceptualizacije identiteta i više vrsta virtuelnih ponašanja adolescenata na internetu, posebno na društvenim mrežama. Takođe, kandidat je analizirao relaciju između različitih socio-statusnih varijabli ispitanika i ishoda formiranja identiteta, kao i razrješenja identitetske krize u adolescentskom periodu čime je, kako je naglasio u radu, dobijene podatke moguće koristiti u svrhu kreiranja novih vaspitno-obrazovnih strategija tj. unapređenja mogućnosti koje virtuelni prostor, pored brojnih "zamki", pruža srednjoškolcima, prije svega, u funkciji izgradnje pozitivnog i društveno adekvatnog osjećaja identiteta. Tim prije što je istraživanje sprovedeno u tzv. korona vremenima kada je "online" život zagospodario gotovo svim sferama naše komunikacije i uopšte svakodnevnice. Može se reći da *cyber* prostor predstavlja kontekst u kojem se odvija najveći dio procesa razvoja mladih ljudi, odnosno internet postaje jedan od najznačajnijih agenasa socijalizacije.

Specifičnosti adolescentskog razvojnog procesa i intenziteta promjena sa kojima se tinejdžerska populacija suočava kao da, na neki način, prati i ubrzani tehnološki razvoj, naročito uređaja za svakodnevnu komunikaciju, dakle, onih koji su svima dostupni i neophodni (tzv. pametni telefoni, računari itd.) ne samo za komunikaciju, zabavu, već i za rad, obrazovanje.

Vrijeme koje, slično globalnom trendu, učenici srednjih škola u Crnoj Gori, provode ispred nekog od ekrana je, kao i drugdje, prilično veliko na dnevnom nivou. Tako se u uistraživanom uzorku nije mogao pronaći ispitanik kojem internet i društvene mreže nijesu integralni dio svakodnevnice. Čak 68% adolescenata na internet (najviše na društvene mreže) troši 3-5h, dok 25.8% *cyber* prostor konzumira više od 5h. Izuzetno je mali procenat ispitanih učenika (6,2%) koji na internetu provedu manje od jednog časa dnevno.

Dakle, empirijski dio rada je baziran na anketnom ispitivanju uzorka i broji sto devedeset i četiri učenika prvog i četvrtog razreda srednjoškolskih obrazovnih institucija medrese "Mehmet Fatih", JU za srednje i stručno obrazovanje "Sergije Stanić", Srednje ekonomske škole "Mirko Vešović" i gimnazije "Slobodan Škerović" i to sa ciljem sagledavanja eventualne povezanosti između različitih oblika ponašanja ispitanika u virtuelnom prostoru, poput zavisnosti, virtuelne otuđenosti, socijalizacije, negativnog stava, samoprezentacije i virtuelnog *self*-a s jedne strane i statusa identiteta, kao i figuriranja eventualnih razlika u prevalenciji različitih identitetskih kategorija kroz prizmu relevantnim socio-statusnih obilježja, s druge (vezano za pol, uzrast, mjesto stanovanja, školski uspjeh, tip srednjoškolske ustanove, samoprocijenjeni materijalni status adolescenata i sl.). Upitnik je sačinjen od nekoliko nivoa ispitivanja i to: relevantnih socio-statusnih varijabli, upitnika procesa razvoja identiteta i upitnika procjene virtuelnog ponašanja nainternetu i društvenim mrežama, pri čemu su dvije hipoteze izdvojene - prva da se nije očekivalo postojanje statistički značajnih razlika između statusa identiteta srednjoškolaca i repertoara ponašanja na internetu i društvenim mrežama i druga - da se očekivalo postojanje statistički značajnih razlika u intenzitetu i frekventnosti korišćenja društvenih mreža u zavisnosti od socio-statusnih obilježja ispitanika (pol, dob, mjesto stanovanja, školski uspjeh).

Odgovori ispitanika na pojedinačnim ajtemima upitnika o razvoju identiteta razvrstani su u četiri ideološka segmenta (religija, politika, profesija i vrijednosti) i četiri interpersonalna (partner, prijatelji, porodica i polna uloga) pri čemu su identitetska područja ukazala da su srednjoškolci skloniji razvoju većeg stepena posvećenosti u interpersonalnoj sferi, prije svega području prijatelja, porodice i polne uloge. Dok se u sferi profesiju najčešće očituju adolescentska lutanja, eksperimentisanja i istraživanja, s druge strane, ispitanici u prosjeku pokazuju najmanju tendenciju ka eksploraciji u ideološkoj oblasti religije.

Takođe, u svom magistarskom radu Denis Martinović naglašava da relacije između statusa identiteta i zavisnosti od društvenih mreža ukazuje na postojanje "signifikatnih razlika i to u smislu da je nizak stepen zavisnosti od društvenih mreža u najvećoj mjeri predstavljao karakteristiku bihevioralnog repertoara u virtuelnom prostoru srednjoškolaca preuzetog i ostvarenog identiteta, dok je ekcesivna upotreba interneta i društvenih mreža, koja je za posledicu imala prokrastinaciju društvenih obaveza i zadataka, u najvećoj mjeri reportirana među ispitanicima u stanju moratorijuma". Ovakvi rezultati bi mogli da se tumače najviše u kontekstu aktuelne medijske, posebno virtuelne kulture na globalnom nivou u kojoj je internet "platforma" za eksperimentisanje, igru sa različitim vrstama uloga (rodnih, klasnih, profesionalnih i dr.) pa je, kako kandidat apostrofira, idealan modalitet za konstantno analiziranje i vrjednovanje osoba koje prolaze kroz krizu identiteta, odnosno moratorijum. I inače, u postmodernom dobu (bez standardnih referentnih formi) sloboda individue i kolektiva se ogleda u mogućnosti da biraju iz "ponude" identiteta ono što im najviše odgovara kroz različite aspekte komunikacije, medijske diskurse itd. U tom smislu i istina postaje relativna, odnosno sve više institucionalna jer se oblikuje, takođe, u određenom diskurzivnom - političkom, ekonomskom, ideološkom ili virtuelnom kontekstu. Radi se o zamjenjivanju stvarnog njegovim simbolima, programatskim "dvojnikom". Brišu se granice između različitih životnih domena, nudi se izbor identiteta i to više kao pitanje ukusa i odabranih proizvoda koji ga reprezentuju nego autentično formatiranog sklopa osobina. Identitet u tom smislu zavisi od toga kako sebe opažamo tj. doživljavamo, ali i predstavljamo pred drugima, odnosno postaje dramski konstruisana forma koja se gradi kroz odabrane simbole, imidž, izgled i potrošačke navike i sl.

Zavisan sve više od potrošnje savremeni identitet je, ujedno, i sve nestabilniji, odnosno on postaje otvoreno polje u koji se, po izboru, upisuje tekst i značenja. Zato D. Kerner smatra da i moderni i postmoderni identitet, po pravilu, sadrže izvjestan stepen refleksivnosti, svijesti da se identitet u savremenom društvu konstruiše na osnovu odbranih kriterijuma, ali limitarnih, odnosno prepoznatljivih u okviru aktuelne ponude (vrsta identiteta). Identitet se ne doživljava kao realno svojstvo već više interpretira kao ideološka konstrukcija. Paralelno a tim, jasnu predanost ulogama koje su već usvojili, što na temelju introjekcije i preuzimanja od strane odabranih autoriteta ili ličnog izbora pojedinci manifestuju kroz jasnu predanost (odabranim) ulogama itd.

Istraživanje koje je sproveo kandidat Denis Martinović na reprezentativnom uzorku i opsežna analiza rezultata rada, kao i izvođenje opštijih zaključaka, ne samo što pokazuje da je riječ o mladom istraživaču koji je na vrlo temeljan način uspješno "savladao" temu, već i da rezultati njegovog rada mogu poslužiti kao smjernica za buduća slična istraživanja, ali i kao značajan (istraživački/analitički) resurs u oblasti medijske pismenosti kako bi se, što i sam kandidat ističe, „maksimizirao pozitivni uticaj interneta i društvenih mreža, a do krajnjih granica inhibirale njihove ‘štetne’ posledice, te kreirali optimalni uslovi za ostvarenje njihove funkcije kao podsticajnog ambijenta individualnog rasta i razvoja, pojedinačne i kolektivne produktivnosti i efikasnosti”. Drugim riječima, samo ona mlada jedinka koja ima izgrađen identitet, odnosno jasne kvalitativne kriterijume za odabir vrijednosti i kontinuiteta u vremenu i prostoru, može uspješno da se “nosi” sa kompleksnim razvojnim fazama svoje ličnosti i da postane produktivan član zajednice.

Mišljenje i predlog Komisije

Na osnovu iznesene argumentacije o kvalitetu magistarskog rada pod nazivom *Srednjoškolci i internet – Odrastanje u cyber svijetu u funkciji formiranja identiteta* magistranda Denisa Martinovića. Komisija predlaže Vijeću Filozofskog fakulteta da prihvati pozitivnu ocjenu i da se kandidatu Martinoviću odobri usmena odbrana rada.

Komisija

Prof. dr Lidija Vujačić, Filozofski fakultet

Doc. dr Vuk Vuković, Fakultet dramskih umjetnosti

Prof. dr Dijana Vučković, Filozofski fakultet

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO: 31. 01. 2022.			
ORG. JED.	BROJ	PRILOG	VRIJEDNOST
01	194		

PREDLOG ODLUKE –Tačka 8/3

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj:

Nikšić,

Na osnovu člana 22 stav 2 Pravila studiranja na postdiplomskim studijama Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici 03.02.2022. godine, donijelo

O D L U K U

I

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu magistarskog rada **Srednjoškolci i internet-Odrastanje u cyber svijetu u funkciji formiranja identiteta** Denisa Martinovića, studenta magistarskih studija Studijskog programa za sociologiju na Filozofskom fakultetu.

II

Komisija iz stava I ove Odluke će u skladu sa Pravilima studiranja na master studijama organizovati odbranu predmetnog master rada.

DEKANKA

Dostaviti:

- Članovima komisije
- Uz Zapisnik sa Vijeća Fakulteta
- a/a

Prof. dr Tatjana Novović